ДИЛМУРОД ХОЛДОРОВ

ҲОЗИРГИ ЎЗБЕК ҚИССАЛАРИДА БАДИИЙ УСЛУБ МУАММОСИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

АЛИШЕР НАВОИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ
ЎЗБЕК ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ УНИВЕРСИТЕТИ

ДИЛМУРОД ХОЛДОРОВ

ҲОЗИРГИ ЎЗБЕК ҚИССАЛАРИДА БАДИИЙ УСЛУБ МУАММОСИ

(Монография)

"FIRDAVS-SHOH" НАШРИЁТИ
ТОШКЕНТ – 2020

УЎК 821.4.512.132.02
КБК 83.3(5Ў)
Х 72

Масъул муҳаррир:
Баҳодир Каримов,
филология фанлари доктори, профессор

Тақризчилар:
Умарали Норматов, *филология фанлари доктори, профессор*
Абдулла Улуғов, *филология фанлари номзоди, доцент*

Холдоров, Дилмурод
Х 72 Ҳозирги ўзбек қиссаларида бадиий услуб муаммоси [Матн] монография / Дилмурод Холдоров. – Тошкент: "Firdavs-Shoh" нашриёти, 2020. – 136 б.

Ушбу монография ҳозирги ўзбек қиссаларида бадиий услуб муаммосини тадқиқ этишга бағишланган. Шу жиҳатдан кейинги давр ўзбек қиссачилигида рўй бераётган сифат ўзгаришлари, қисса жанри услубидаги янгиланишларни бугунги ўқувчига оригинал қисса намуналарини тақдим этаётган Шойим Бўтаев ва Назар Эшонқул ижоди мисолида тадқиқ этиш кўзда тутилади. Шунингдек, назарий фикрларни асослаш учун Абдулла Қодирий, Ғафур Ғулом, Абдулла Қаҳҳор, Асқад Мухтор, Одил Ёқубов ва истиқлол даври қиссачилигининг истеъдодли вакиллари Нормурод Норқобилов, Шодиқул Ҳамро, Улуғбек Ҳамдам ижодига ҳам ўрни-ўрни билан мурожаат қилинади.

Монография ҳозирги адабий жараён, замонавий ўзбек насри, янги ўзбек адабиёти тарихи, ўзбек модерн адабиёти, услубшунослик билан шуғулланишни истаган филолог-мутахассислар учун мўлжалланган.

Монография Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети Илмий-техникавий кенгаши томонидан (24.10.2020 йил, 4-сонли мажлис баённомаси) нашрга тавсия этилган.

ISBN 978-9943-6696-0-6

© Дилмурод ХОЛДОРОВ, 2020
© "Firdavs-Shoh" нашриёти, 2020

КИРИШ

Жамият ҳаётидаги ижтимоий-иқтисодий ва маънавий-маърифий ўзгаришлар кишилар тафаккури ва дунёқарашида ҳам янгича қарашларни вужудга келтиради. Бадиий адабиёт ижтимоий ҳаёт ва унда яшаётган одамларнинг қалб кечинмаларини акс эттирар экан, туб ўзгаришлар, аввало, бадиий адабиётда ўз ифодасини топади. Зеро, "Адабиёт ва санъатга, маданиятга эътибор – бу аввало халқимизга эътибор, келажагимизга эътибор"[1], – деган сўзлар замирида адабиёт ва санъатнинг кишилик жамиятидаги беқиёс ўрни ҳақидаги фикрлар мужассам. Бугунги кунда бадиий адабиёт ва ижод аҳлига бўлган муносабат ўзгарди, хусусан, бадиий ифода усуллари ҳамда воқеликни тасвирлаш услубларида ҳам ўзига хос янгиланишлар рўй берди.

Мустақиллик арафаси ва мустақиллик даврида майдонга келган асарларнинг мавзу кўлами, савияси ва ҳажми турлича. Ўзбек қиссачилигида рўй бераётган сифат ўзгаришлари, қисса жанри услубидаги янгиланишларни китобхонларга оригинал қисса намуналари тақдим этаётган Шойим Бўтаев ва Назар Эшонқул ижоди мисолида тадқиқ этиш, адабий жараёнда кечаётган услубий янгиланишлар, инсон муаммосининг турли ракурсларда акс этиши, турфа образлар дунёси умумлашган ҳолатда намоён бўлаётганлигини тасдиқлашга хизмат қилади. Ш.Бўтаев, Н.Эшонқул ижодида бугунги қиссалар услубининг етакчи хусусиятлари замонамизнинг долзарб ижтимоий-маънавий муаммолари бадиий талқин этилаётгани билан боғлиқ. Қолаверса, бугунги ўзбек қиссаларининг бадиий услуби муаммоси изчил монографик йўсинда тадқиқ этилмаган, истиқлол давридаги эркин ижодий муҳит самаралари қисса жанри тараққиёти ва ўзига хос жиҳатлари илмий

[1] Мирзиёев Ш. Адабиёт ва санъат, маданиятни ривожлантириш – халқимиз маънавий оламини юксалтиришнинг мустаҳкам пойдеворидир // Халқ сўзи, 2017, 4 август.

5. Тўплам, газета ва журналлардаги мақолаларга ҳаволалар

5.1. Бурхонова Ф. Менликни англаш салоҳияти // Шарқ юлдузи. –Тошкент, 2017. – №5. – Б. 151–153.

5.2. Жўрақулов У. Мавҳум туйғулар шуъласи // Жаҳон адабиёти. – Тошкент, 2003. – окт. – Б. 159–163.

5.3 Марио Варгас Льоса. Ёш романнависга мактуб // Жаҳон адабиёти. – Тошкент, 2017. – январь. – Б. 128–140.

5.4. Норматов У., Раҳмат Р. Назария ва адабий жараён (суҳбат) // Жаҳон адабиёти. – Тошкент, 2000. – март. – Б. 151–162.

5.5. Олимов М. Фожиавий пафоснинг айрим ўзига хосликлари // Ўзбек тили ва адабиёти. – Тошкент, 2005. – №3. – Б. 3–8.

5.6. Ражабова Ф. Тун панжаралари – рамзий-фалсафий қисса // Бадиий тафаккур ва адабий жараён. – Тошкент, 2008. – №10. – Б. 34–36.

5.7. Расулов А. Умри уволлар қиссаси // Шарқ юлдузи. – Тошкент, 1999. – №6. – Б. 149–152.

5.8. Расулова У. Қиссалар таҳлили // Шарқ юлдузи. – Тошкент, 2016. – №7. – Б. 149–152.

5.9. Раҳимжонов Н. Мустақиллик даври адабиётининг асосий хусусиятлари ҳақида // Ўзбек тили ва адабиёти. – Тошкент, 2006. – №4. – Б. 10–16.

5.10. Рустамова М. Насрда руҳият тасвири // Шарқ юлдузи. – Тошкент, 2005. – №1. –Б.151–154.

5.11. Улуғов А. Тиниқ тасвирлар таъсири // Шарқ юлдузи. – Тошкент, 2003. –№4. – Б. 149–152.

5.12. Эшонқул Ж. Кафка ва биз // Ёшлик. – Тошкент, 2004. – №3. – Б. 8–10.

5.13. Эшонқул Н. Тасаввурга дош берсанг бўлди... // Ёшлик. – Тошкент, 2003, -№ 3. – Б. 6–7.

5.14. Кўчқорова М. Кундузги эртаклар // Тафаккур. – Тошкент, 2017. – № 1 – Б. 44–56.

5.15. Ҳамдамов У. Турфа ранглар уйғунлиги // ЎзАС. – Тошкент, 2000. 29 сентябрь.

5.16. Ҳамроев Ш.. Қора кун. // Ёшлик. – Тошкент, 1995. – №5.

6. Интернет сайтлари

6.1. http://ziyoNet.uz

6.2. http: // kitob.uz

6.3. http://Tas – IX. Tafakkur. net

6.4. http://anumetod. uz

6.5. http://ziyouz.uz

МУНДАРИЖА

I БОБ. БАДИИЙ УСЛУБНИНГ НАЗАРИЙ-ПОЭТИК ХУСУСИЯТЛАРИ 7
1.1. Ижодкор шахси ва бадиий асар услуби 7
1.2. Ўзбек қиссаларининг услубий ўзига хослиги 22

II БОБ. ШОЙИМ БЎТАЕВ ҚИССАЛАРИ УСЛУБИ ПОЭТИКАСИ 50
2.1. Муаллиф бадиий ниятини ифодалашда образ, портрет ва бадиий деталь уйғунлиги 50
2.2. Сюжет яхлитлиги ва бадиий нутқ қисса услубининг муҳим омили сифатида 70

III БОБ. НАЗАР ЭШОНҚУЛ ҚИССАЛАРИДА РЕАЛИСТИК ВА МОДЕРН УСЛУБ КЎРИНИШЛАРИ 88
3.1. Янгиланган реалистик тасвир имкониятлари 88
3.2. Модерн услуб хусусиятлари 105

УМУМИЙ ХУЛОСАЛАР 121

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ 128

ДИЛМУРОД ХОЛДОРОВ

ҲОЗИРГИ ЎЗБЕК ҚИССАЛАРИДА БАДИИЙ УСЛУБ МУАММОСИ

(Монография)

МУҲАРРИР ***М. БЕКИЕВ***

ДИЗАЙНЕР: ***И. АДИЛОВА***

Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги
Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги томонидан
ТАСДИҚНОМА берилган.
Нашриёт идентификация рақами №307682706
Босишга 2020-йил __-декабрда рухсат этилди.
Бичими 60x84 $^{1}/_{16}$. Офсет қоғози. Офсет босма усулида босилди.
Times New Roman гарнитураси. Шартли босма табоқ 8,5.
Адади 100 нусха.

Оригинал макет
"FIRDAVS-SHOH" нашриётида тайёрланди.
Тошкент ш., Олмазор тумани, 248-10.

"IMPRESS MEDIA" МЧЖ босмахонасида чоп этилди.
Тошкент ш., массив Қушбеги, 6-уй.